

справах. Постанови Пленуму Верховного Суду України (1995-1997) / Відп. ред. В.Т. Маляренко. К., 1998. 2. Лисосед О.В. Кримінологічні проблеми шахрайства // Дис. канд. юридичних наук: 12.00.08 / Нац. юридична академія України ім. Я. Мудрого. Х., 1999. 3. 250 тисяч доларів – на рахунок «Аркадії» // Іменем закону. 2004. №11. 19–25 березня. 4. Хрисанфов С. «Капитал-Ком» оцінен в 12 лет // Телескоп. 1997. №44. 30 октября. 5. Данилов А.А. Маги кримінала. СПб.: «Юридический центр Пресс»., 2004. 6. Шепітько В. Особливості криміналістичної характеристики шахрайства // Вісник Академії правових наук України. Х., 1998. 7. Ваксян А.В., Свирин Ю.А. 100 современных афер. М., 2000.

Надійшла до редколегії 20.10.04

О.В. Романенко

ОСОБИСТІСНІ ПЕРЕДУМОВИ УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПРИ УМВС УКРАЇНИ В N-ІЙ ОБЛАСТІ)

Професія практичного психолога належить до таких, де особистість фахівця має винятково важливе значення. У вітчизняній літературі описані основні характеристики кваліфікованого психолога та розроблена модель діяльності психологічної служби. У той же час практично не вивчена діяльність психолога, що працює в правоохоронній структурі, не сформульовані вимоги до особистості фахівця-психолога ОВС. На прикладі аналізу роботи Центру практичної психології при УМВС України в N-ій області можна говорити, що не кожний психолог, що прийшов на службу, успішно адаптується й приймається в міліції. Крім того, практичний психолог ОВС – це офіцер, співробітник правоохоронних органів, і тому він повинен відповідати вимогам, які пред'являються до всіх співробітників, прийнятих на службу до органів внутрішніх справ. Це обов'язкова наявність таких якостей, як принциповість, розвинена правосвідомість, здатність чітко діяти в екстремальних ситуаціях. Тому є актуальним у рамках наукового дослідження виявлення й аналіз особистісних особливостей практичних психологів ОВС, що впливають на ефективність роботи в міліції.

Об'єктом дослідження були обрані практики, що працюють в органах внутрішніх справ N-ій області, чисельністю 27 чоловік. Це чоловіки у віці від 23 до 40 років, що мають різну освіту (базову психологічну, базову гуманітарну з перепідготовкою за спеціальністю психологія), зі стажем роботи в органах внутрішніх справ від одного до восьми років. Як методи вивчення були обрані методики – МБДО, метод портретних виборів Сонди, методика ГОО (групова оцінка особистості).

При дослідженні групи психологів ОВС отримані середні результати з розкидом показників у профілі МБДО у межах 40-50 Т-балів (табл. 1).

Таблиця 1

Психологи	L	F	K	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
	44,24	45	61,21	54,67	37	49,94	47,82	52,52	44,18	45,42	47,39	55	38,06

Середні показники профілю особистості психологів ОВС за МБДО
(у T-балах)

Профіль психологів характеризується підвищеними дев'ятою шкалою (оптимістичність) і п'ятою (мужність – жіночність), що вказує на наявність у психологів активності, товариськості, прагнення до незалежності й самостійності в прийнятті рішень.

Знижені друга шкала (песимістичність) і сьома шкала (тривожність) виявляють зниження здатності до співпереживання, що для психологів не повинно бути характерно. Можливі грубувата й тверда манера поведінки, а також певна необережність у вчинках і неконформність у спілкуванні.

З метою вивчення взаємозв'язку стажу роботи в ОВС, віку психологів і особистісних якостей фахівців було проведено аналіз результатів за методикою МБДО у двох групах психологів з різним стажем і віком (табл. 2 і табл. 3).

При аналізі результатів обстеження психологів з різним стажем роботи в ОВС найбільш значимі розходження ($p=0,02$) виявлені по четвертій шкалі (імпульсивність); у психологів зі стажем роботи в органах внутрішніх справ п'ять років і більше показники цієї шкали вище, що може вказувати на більш активну особистісну позицію, впевненість і незалежність у поведінці. У спілкуванні їхнє поведіння проявляється більш розкуто й вільно, у них більшою мірою виражена тенденція до протидії зовнішньому тиску.

Таблиця 2

Середні показники профілю особистості психологів ОВС за МБДО
(у T-балах)

Психологи зі стажем від 5 років і більше	L	F	K	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
	41,24	47,04	61,08	44,63	36,46	51,25	52,75	53,71	47,29	45,54	48,67	55,54	34,67

Психологи зі стажем від 1 до 5 років	44,24	44,97	61,21	54,67	37,00	49,94	47,82	52,52	44,18	45,42	47,39	55,18	38,06
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Таблиця 3

Середні показники профілю особистості психологів ОВС за МБДО
(у Т-балах)

Психологи від 30 років та старше	Психоло- ги до 30 років	L	F	K	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
43,83	42,04													
46,27	45,37													
62,93	59,19													
45,03	56,44													
36,73	36,81													
50,47	50,52													
52,97	47,56													
54,93	50,89													
46,97	43,85													
46,47	44,47													
49,93	45,70													
54,53	56,22													
35,83	37,52													

Порівнюючи психологів у групах, диференційованих за віковим критерієм, найбільш значимі розходження отримані по четвертій і восьмій шкалах (імпульсивність і індивідуалістичність).

Можна припустити, що з віком та збільшенням стажу роботи психологів в органах внутрішніх справ відбувається посилення таких якостей, як відокремлення особистісної позиції, суб'єктивізм в оцінці того, що відбувається, певна вибірковість у контактах.

При аналізі особистісних якостей практичних психологів ОВС на основі тестування за методом портретних виборів Л. Сонді в 48% обстежених виявлена сентиментальність, висока чутливість до впливу середовища, вразливість, нерішучість, залежність і схильність до ідеалізації (h+s-). Провідна потреба – афіліативна, у розумінні та співчутті, настроїв залежить від прийняття навколишніми.

У міжособистісних відносинах характерні сором'язливість, надлишкова помисливість (e 0 hy -) – в 44 %. В 28 % психологів (e – hy 0) домінує агресія, самоконтроль знижений, при ослабленні морального контролю можлива пряма реалізації агресивних тенденцій, схильність до конфліктних відносин.

Також проявляються активність і пошук свого місця в житті, ентузіазм, завзятість, прагнення особисто брати участь у всіх справах, часті невдачі

тільки підсилюють суперництво у відносинах ($k - p +$) – 40 %. В 24 % обстежених ($k 0 p -$) прагнення до довіри сполучається з недовірою, підозрілістю, почуттям власної неповноцінності, емоційною нестійкістю, відчуттям самотності ($d - m +$). В 36 % психологів у сфері контактів – картина амбівалентності ($d 0 m +-$).

Серед психологів ОВС до 30 років переважають ті ж тенденції, що й у загальній вибірці: сентиментальність, чутливість, вразливість ($h +$), нерішучість, м'якість, залежність ($s -$).

У групі практичних психологів ОВС 30 років і більше виражені своєрідність і індивідуалізм. Відмінною рисою цієї групи є схильність до розрядки афективних проявів ($hy - 45$ %), а також до меланхолії або істерії ($e 0 - 55$ %).

Найбільш характерними для загальної групи психологів будуть риси, пов'язані з підвищеною чутливістю, вразливістю, уразливістю. Провідна потреба – у самореалізації й самоствердженні. Захисний механізм, до якого найчастіше вдаються психологи, – занурення у внутрішній світ і формування обмежувальних форм поведінки.

Серед інших методів дослідження особистісних особливостей психологів ОВС нами застосовувалася методика групової оцінки особистості. В опитуванні взяло участь десять психологів, що добре знають один одного й ті, що мають стаж роботи в органах внутрішніх справ п'ять років. Психологам було запропоновано оцінити один одного за 35 різними психологічними характеристиками, а також вибрати якості, які, на їхню думку, повинні відповідати успішному психологові ОВС (див. табл. 4).

Таблиця 4

Результати оцінювання особистісних якостей практичних психологів ОВС (даної методики ГОО)

Якості передбачуваного успішного психолога ОВС	Якості групи психологів, що працюють в ОВС
1.Співчутливий	1.Організатор
2.Вдумливий	2.Самокритичний
3.Авторитетний	3.Невибагливий
4.Житєрадісний	4.Спокійний
5.Самостійний	5.Врівноважений
6.Сміливий	6.Альтруїстичний
7.Працьовитий	7.Колективіст
8.Енергійний	8.Миролюбний
9.Справедливий	9.Відвертий
10.Пунктуальний	10.Пунктуальний

Примітно, що такі якості, як співчутливий, вдумливий, товариський, перебувають на останніх місцях у психологів, що працюють у Центрах практичної психології при УМВС України в областях. На нашу думку, подібний розподіл якостей можна пояснити впливом вимог, які

пред'являються до психологів, а також специфікою діяльності органів внутрішніх справ.

Проведене дослідження дозволило нам побачити, що серед якостей психологів ОВС поряд з такими якостями, як підвищена чутливість, товариськість, доброзичливість, виражені якості, що відбивають вплив специфіки діяльності ОВС.

Надійшла до редколегії 14.10.04

С.Ю. Лебедєва

ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СНАЙПЕРСЬКИХ ГРУП СПЕЦПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ

З усної настанови снайперові: «... бажання снайпера – не вбивати, бажання снайпера – виконати завдання. Якщо в снайпера з'являється патологічне бажання вбивати – це вже не снайпер, це професійний убивця».

Питання психологічного забезпечення діяльності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів органів внутрішніх справ України набуло сьогодні особливої актуальності. Діяльність фахівців вказаних підрозділів пов'язана з високим ступенем ризику, небезпекою для життя і здоров'я, усвідомленою високою відповідальністю за результати виконання службово-бойових завдань.

Найбільш характерно специфіка їх діяльності виявляється при виконанні бойових завдань, проведенні контртерористичних операцій (на сьогодні ця проблема гостро стоїть в Росії, але ми теж не застраховані від цього і тому повинні бути готові до всього), де загроза для життя та здоров'я присутня постійно. Це позначається на психічному і соматичному стані фахівців, може викликати різні небажані реакції – від підвищеного тривожного стану до розвитку неврозів та негативних психічних станів.

Не менш важливою проблемою є ефективність виконання службово-бойових завдань у різних умовах. Тільки повна мобілізація фахівців, розкриття їх потенційних можливостей може бути запорукою успіху їх професійної діяльності в обстановці невизначеності.

У зв'язку з цим, результати дослідження різних форм, методів і технологій професійно-психологічної підготовки фахівців снайперських груп до дій в різних умовах, особливості професійної діяльності в обстановці впливу чинників екстремальності є актуальними і практично важливими для вдосконалення системи підготовки і підтримки боєздатності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів МВС України.

Зазначене свідчить, що сьогодні перед кадровими підрозділами МВС України гостро стоїть питання щодо якісного забезпечення професійно-психологічної підготовки персоналу ОВС. Під професійно-психологічною підготовкою працівника міліції ми розуміємо його готовність діяти відповідно до устояної системи моральних еталонів у різноманітних ситуаціях взаємодії з мінімальними втратами для здоров'я. Формування такої готовності – це завдання належної виховної, психологічної та спеціальної підготовки. Питання всебічної комплексної підготовки співробітників спе-